
PTK

EU-rapport nr 2–2009

2009–09–01

Syftet med PTKs EU-rapporter är att presentera tidig och kortfattad information om EU-frågor för att få med den europeiska dimensionen i frågor som berör eller kan komma att påverka PTKs uppdrag och verksamheter.

Detta är den andra rapporten i denna form. Den första rapporten mottogs väl och PTK har därför beslutat att behålla samma inriktning och form som tidigare.

Rapporten inleds med en allmän del som fångar upp de större politiska händelserna och besluten i EU. Därefter behandlas ämnen som jag bedömt vara av särskilt intresse för PTK, till exempel domar från EG-domstolen eller förslag till gemenskapslagstiftning som berör områdena arbetsrätt, pension och försäkring eller bolagsstyrelsefrågor.

Min grundtanke är att rapporten ska ge en överblick och samtidigt förse läsaren med detaljerad och objektiv information så långt detta är möjligt. Strukturen och rubrikerna i rapporten har utarbetats för att kunna behållas i kommande rapporter. Avsikten är att underlätta för den som vill följa utvecklingen som gäller en särskild fråga eller gå tillbaka till tidigare rapporter för att få en bakgrund till ett särskilt ämne. Vi har valt att använda fotnoter för att förklara begrepp eller göra källhänvisningar när detta bedömts passande på grund av sammanhanget eller nödvändigt med hänvisning till upphovsrätten.

Tomas Bern
PTK
2009-09-02

Allmänna frågor

Vad vill det nya Europaparlamentet?¹

Många småpartier lyckades bättre än väntat i valet till Europaparlamentet. I Sverige överraskade Piratpartiet med att ta ett mandat.² En annan tydlig tendens i valet var att socialdemokrater gick tillbaka i många länder, oavsett om de befann sig i opposition eller regeringsställning. Representationen av socialdemokrater i Europaparlamentet är den lägsta sedan slutet av 50-talet. Framgångarna för de gröna var också tydlig. Valdeltagandet i Sverige, 45,53 procent, låg något över genomsnittet i övriga medlemsländer som hamnade på 43 procent.³ Det svenska valdeltagandet måste betecknas som extremt lågt med tanke på att Sverige under 2009 är ordförandeland i EU och att en ny kommission ska väljas.

Valresultatet innebär en fragmentering av partigrupperna⁴ i Europaparlamentet som gör det svårt för EPP (kristdemokrater/moderater), den största gruppen, att få majoritet utan S&D (socialdemokrater), och omvänt, svårt för S&D att få majoritet utan EPP. De tre största partigrupperna minskade i parlamentet: EPP från 36,7 till 36 procent, Socialdemokraterna från 27,6 procent till 25 procent och Gruppen Alliansen liberaler och demokrater för Europa (ALDE) från 12,7 till 11,4 procent.

¹ Innehållet under denna rubrik bygger till stora delar på European Policy Analysis, issue 8, 2009, samt artiklar om Europaparlamentet i Financial Times, Le Monde och Neue Zürcher Zeitung, publicerade under perioden 1 juni–31 augusti samt samtal med personer aktiva i Europapolitiken.

² Extremhögern hade framgångar i Nederländerna, UK och Ungern och radikala vänsterpartier och gröna gjorde bra ifrån sig i både Frankrike och Tyskland.

³ Intresset för Europaparlamentet är enligt Eurobarometern överlag lågt. Enligt TNS Gallup undersökning kände färre än var tredje röstberättigad svensk i januari 2009 till att val till Europaparlamentet skulle hållas i juni samma år.

⁴ Ledamöterna tillhör politiska grupper och går samman med utgångspunkt i politisk tillhörighet och internationalitet. Ledamöter som har liknande åsikter kan gå ihop och bilda en partigrupp i Europaparlamentet. För närvarande finns det 8 politiska grupper i Europaparlamentet; Europeiska folkpartiet (kristdemokrater) (EPP), Progressiva förbundet av socialdemokrater i Europaparlamentet (S&D), Alliansen liberaler och demokrater för Europa, (ALDE), De Gröna/Europeiska fria alliansen, (Gröna/EFA), Europeiska konservativa och reformister, (ECR), Europeiska enade vänstern/Nordisk grön vänster (GUE/NGL), Gruppen Frihet och demokrati i Europa, (EFD), Grupplösa, (NI).

De tre största partigrupperna, EPP, S&D och ALDE (folkpartister/center), fick alltså strax över 70 procent av platserna. En koalition mellan EPP och S&D innehåller 60 procent av platserna i församlingen. En "stoppa EPP-allians" av grupper i mitten och vänster på den politiska skalan⁵ kan inte längre tillsammans nå majoritet. Inte heller en EPP-ALDE allians når upp till 50 procent av platserna. Samtidigt har fler EU-skeptiska partier⁶ fått ett större inflytande.

Även om det inte är möjligt att med säkerhet förutse hur olika koalitioner mellan partigrupperna formeras, så kan Europaparlamentets första session ge en fingervisning om hur församlingen kan komma att agera under mandatperioden.⁷

Vid första session den 14-16 juli i Strasbourg behandlades i huvudsak tre frågor; val av talman⁸, val av ordförande för kommissionen⁹ och val av ordföranden i utskotten¹⁰.

- Talmannen leder allt arbete i parlamentet och i dess organ (presidiet och talmanskonferensen) samt debatterna i kammaren under plenarsammanträdena.
- Kommissionens ordförande utses av medlemstaternas regeringar i samförstånd och måste därefter godkännas av Europaparlamentet.
- Utskotten har nyckelfunktioner vid behandlingen av förslag till gemenskapslagstiftningen. De består av mellan 24 och 76 ledamöter och har alla en ordförande, ett presidium och ett sekretariat. Deras politiska sammansättning återspeglar sammansättningen i kammaren.

⁵ Dit räknas i denna rapport S&D, gruppen De Gröna/Europeiska fria alliansen, (G/EFA), gruppen Europeiska enade vänstern/Nordisk grön vänster (EUL/NGL) och ALDE.

⁶ Till EU-skeptiska partier räknas i denna rapport ECR, EFD, EUL/NGL och de parlamentariker som saknar grupptillhörighet vilka i det nya parlamentet tillsammans utgör nästan 20 procent av platserna i EP.

⁷ Forskning om Europaparlamentet har visat att ledamöternas grupptillhörighet är avgörande för hur de röstar. I vilket land man blivit vald spelar mindre roll. Med kännedom om en ledamots grupptillhörighet går det att förutsäga med 85 procent sannolikhet hur denne kommer att rösta. Känner man till från vilket medlemsland en parlamentariker kommer sjunker sannolikheten att förutsäga hur denne röstar till 50 procent. Forskningen har vidare visat att avgörande koalitioner i Europaparlamentet formeras kring center höger eller center vänster på den politiska skalan, där de två största grupperna EPP och S&D ofta röstar mot varandra i viktiga lagstiftningsfrågor. Sieps, European Policy Analysis, Issue 8, 2009.

⁸ Talmannen leder allt arbete i parlamentet och i dess organ (presidiet och talmanskonferensen) samt debatterna i kammaren under plenarsammanträdena. Till sin hjälp har talmannen fjorton vice talmän.

⁹ Kommissionens ordförande utses av medlemstaternas regeringar i samförstånd och måste därefter godkännas av Europaparlamentet.

¹⁰ Utskotten har nyckelfunktioner vid behandlingen av förslag till gemenskapslagstiftningen. De består av mellan 24 och 76 ledamöter och har alla en ordförande, ett presidium och ett sekretariat. Deras politiska sammansättning återspeglar sammansättningen i kammaren.

Omedelbart efter valet stod det klart att EPP som största politiska grupp förväntade sig att både få utse talman och förnyat mandat för José Manuel Barroso¹¹ att leda kommissionen. För att nå en eller båda dessa målsättningar måste EPP finna stöd hos andra grupper i Europaparlamentet.¹²

Det var redan innan valet känt att Martin Schultz, ordförande för S&P, gärna såg en överenskommelse med EPP om att han skulle få tillträda som talman efter halva mandatperioden. Det var också känt att Schultz hörde till dem som inte förordade Barroso som ordförande för kommissionen. Inom S&D fanns också en uttalad misstro bland ledamöterna mot Barroso. De hade hellre sett Poul Nyrup Rasmussen som ny ordförande, tidigare dansk statsminister och ledare för PES, Party of European Socialists. Flera socialdemokratiska statsministrar var emellertid emot att välja Rasmussen, bland dem José Luis Rodríguez Zapatero i Spanien, José Socrates i Portugal och Gordon Brown i Storbritannien. Guy Verhofstadt, den förre belgiske statsministern, som nyligen valts till ordförande för ALDE, hade i likhet med Schultz kritiserat Barroso öppet.¹³ De Gröna, med Dany Cohn Bendit i spetsen, insisterade på att parlamentet måste rösta så att de stora medlemsländernas förslag att åter välja Barroso inte skulle förverkligas.

I slutändan lyckades ändå EPP att få ihop en stor koalition med S&D och ALDE som kom att omfatta alla tre frågorna, val av talman, ordförande till kommissionen och ordföranden till utskotten.

Den polske ledamoten Jerzy Buzek, EPP, valdes till talman för den första halvan av mandatperioden och en överenskommelse med S&P ingicks om att Schulz skulle ta över för resten av perioden. Vid omröstningen om talman i kammaren fanns bara två kandidater. Buzek och EUL/NGLs kandidat Eva-Britt Svensson. Buzek valdes till talman med 555 mot 89 röster för Svensson.

Barroso nominerades till ordförande av kommissionen av Europeiska rådet¹⁴, bara en kort tid kort före parlamentets första session. Med största sannolikhet kommer Barroso att bli återvald som kommissionens ordförande i september när parlamentet ska rösta.

¹¹ Barroso har tidigare varit premiärminister i Portugal och vice ordförande för EPP innan han valdes till Kommissionens ordförande 2004.

¹² Undersökningar har visat att ledamöterna i de flesta fall röstar i frågor efter ideologisk tillhörighet på en höger-vänsterskala. Det gäller dock inte i samma utsträckning när omröstningen har en dimension som omfattar ställningstaganden för eller emot EU, vilket exempelvis kan vara fallet när frågan handlar om maktfördelningen mellan EUs institutioner och medlemsländerna. För den som enkelt vill följa hur svenska eller andra ledamöter i parlamentet röstar rekommenderas webbplatsen www.votewatch.eu.

¹³ Till saken hör att Barroso utsågs till kommissionens ordförande 2004 först efter att flera medlemsländer motsatt sig ett fransk-tyskt förslag om att utse Verhofstadt till ordförande för kommissionen.

¹⁴ Europeiska rådet består av regeringscheferna i medlemsländerna.

En möjligen komplicerande faktor för Barroso kan vara att tillmötesgå de krav som framställs, särskilt från S&D, eftersom det inte är sannolikt att kommissionens ledamöter väljs bland S&Ds sympatisörer.¹⁵

Den sista biten i pusslet som lades vid det nya Europaparlamentets första session 14-16 juli var valet av ordföranden i utskotten. Överenskommelser mellan partigrupperna och den stora koalitionen mellan socialister och EPP blev avgörande för hur ordförandeposterna fördelades.¹⁶ Det är tydligt att EPP gav ordförandeposter till S&P, förmodligen i utbyte mot en smidig överenskommelse om talmansposten och kommissionsordföranden.

Av de tio mest åtråvärda utskotten¹⁷ har S&D utsett ordförande i fem, däribland i det för parterna viktiga utskottet för sysselsättning och sociala frågor. Ordförande för detta utskott är numera fransyskan Pervenche Berès från det franska socialistpartiet. Svensk representant i utskottet är Olle Ludvigsson (S). ALDE kunde för sin del tillsätta posten som förste vice ordförande i utskottet för miljö, folkhälsa och livsmedelssäkerhet – det utskott som normalt är det mest aktiva i lagstiftningsfrågor.

EPP valde i Europaparlamentets första session att sträcka ut handen till S&D och inte till den nya antifederala gruppen ECR som befinner sig till höger om EPP på den politiska skalan. Detta var delvis ett svar på ALDEs uttalade opposition mot den nya partigruppen, men också ett tecken på behovet att bilda en stor koalition, åtminstone för att

¹⁵ Kommissionens ordförande väljer ledmöterna i kommissionen i samförstånd med regeringarna i medlemsstaterna. Ordföranden fördelar arbetsuppgifterna emellan ledamöterna. Ledamöterna kallas sedan normalt till hearings eller utfrågningar inför utskotten i Europaparlamentet som sedan röstar för att godkänna hela kommissionen som kollektiv. Ordföranden och ledamöterna utses därefter formellt av rådet.

¹⁶ Utgångspunkten är att fördelningen av ordförandeposter i Europaparlamentets utskott sker enligt den så kallade Hondtmetoden. Detta är emellertid inget formellt krav. Metoden är uppkallad efter en belgisk matematiker. Den är också känd under namnet "the highest averages method" och används i en rad länder för att fördela platser proportionellt i riksdagar, exempelvis i Danmark och Finland.

¹⁷ Forskning har visat att det råder en tydlig hierarki mellan utskotten i EP. Utskottet för sysselsättning och sociala frågor, hälsa och livsmedel, miljöfrågor och jordbruk tillhör de mest åtråvärda utskotten. SIEPS, European Policy Analysis, issue 8, 2009.

lösa de första uppgifterna för det nya Europaparlamentet.¹⁸ Om detta kommer att hålla, också för framtida omröstningar i skilda frågor, kan man bara sja om.

Att det är möjligt står helt klart.¹⁹

Ordförandeskapet (forts. rapport 1:2009)

Den 1 juli lämnade Tjeckien över ordförandeskapet i EU till Sverige.

Precis som när Tjeckien tillträdde som ordförande i EU finns farhågor att finanskrisen kommer att dominera EU-agendan oavsett ordförandelandets planer. Förutom att manövrera finanskrisen fick tjeckerna också hantera den Rysk-Ukrainska gaskonflikten som hade återverkningar i hela Europa i januari, samtidigt som Israel gick till attack på Gaza-remsan.

Läget för det svenska ordförandeskapet är något ovanligt då regeringen i Tjeckien har avgått efter att de förlorat en förtroendeomröstning och leds av en expeditionsminister fram till valet i oktober. Därtill kommer, i och för sig förutbestämda händelser; nytt Europaparlament och val av ny kommission som säkerligen kan bidra till ett händelserikt ordförandeskap. Europaminister Cecilia Malmström citerade John Lennon när hon beskrev förberedelserna inför ordförandeskapet: *"Life is what happens to you while you're making other plans"*.²⁰

För att tillgodose långsiktighet och bättre förutsägbarhet beslutade ministerrådet i september 2006 att tre på varandra efterföljande ordförandeländerna ska förbereda ett gemensamt program för sina aktiviteter. Det program som i enlighet därmed tidigare framtagits av Frankrike, Tjeckien och Sverige innehåller ett antal långsiktiga mål som bland annat handlar om Lissabonfördraget, EUs ekonomi, jordbrukspolitiken, EUs utvidgning och klimatförändringar.

¹⁸ Aldrig tidigare har en så stark koalition mellan EPP och S&D etablerats i början av en mandatperiod. Exempelvis: juli 1994 – en vänster majoritet röstade vid omröstningen om ordförande för Kommissionen mot Jacques Santer, juli 1999 EPP och liberaler säkrade talmansposten för Nicole Fontaine (EPP) och Pat Cox (liberalerna). Juli 2004 en vänsterkoalition röstade inledningsvis ned förslaget att utse Barroso till ordförande av kommissionen och blockerade förslaget att utse Buttiglione (italiensk kristdemokrat) till ledamot av kommissionen.

¹⁹ Till skillnad från maktfördelningen på det nationella planet gäller att kompetensen mellan det exekutiva organet (Kommissionen) och den lagstiftande församlingen (EP) är tydligare åtskilda åt än vad som är fallet i en stat. Detta bidrar till att det är svårare att förutse koalitionsbildningar och allianser mellan partigrupperna i Europaparlamentet. En regering består normalt av ledamöter och representanter för ett parti eller flera partier som återfinns i parlamentet eller tillhör ett parti som finns representerat i parlamentet. Regeringen har normalt möjlighet att upplösa parlamentet om den inte kan godta regeringens förslag. Den dynamik som denna möjlighet åstadkommer saknas på EU-planet. Kommissionen har inte samma möjligheter att påverka eller sätta press på Europaparlamentet att anta eller förkasta förslag som den lägger fram. Maktfördelningen mellan institutionerna i EU bidrar till att koalitioner i parlamentet i stor utsträckning bildas för varje fråga.

²⁰ Cecilia Malmström, tal vid College of Europe, Brugge, 4 februari 2009.

Dessa mål avspeglas också i det svenska ordförandeskapsprogrammet. Där anges de viktigaste utmaningarna vara ekonomin, sysselsättningen och klimatet²¹. Som de främsta målsättningarna för ordförandeskapet utpekar regeringen bland annat utvecklingen av samarbetet på det rättsliga och inrikespolitiska området. Ambitionen är att anta ett program som anger ramarna och inriktningen för EU-samarbetet 2010–2014 om bland annat polis, gräns och tullfrågor, rättsliga frågor samt asyl, migration och viseringspolitiken. En annan svensk målsättning är att EU antar en särskild strategi för Östersjön för att förbättra miljön och stärka konkurrenskraften i regionen. När det gäller frågor om sysselsättning och socialpolitik är målet att arbeta för att Europeiskrådet ska kunna anta slutsatser om tillväxt och sysselsättning för den kommande 10-årsperioden, det vill säga för nästa Lissabonstrategi.

Andra mer konkreta prioriteringar handlar om förhandlingarna om patientrörlighetsdirektivet som syftar till att öka patienters möjligheter att söka och motta hälso- och sjukvård samt tandvård i ett annat medlemsland. Det svenska ordförandeskapet avser också att arbeta för att beslut kan fattas om direktivförslag som ska ge bättre möjligheter att för- ena arbete och familjeliv, likabehandling av kvinnor och män som är egenföretagare och åtgärder för att förbättra säkerhet och hälsa på arbetsplatsen för arbetstagare som är gravida, nyligen fött barn eller ammar samt om ett förslag om likabehandling.

Lissabonfördraget (forts. rapport 1:2009)

Överhuset i Tjeckiens parlament har godkänt Lissabonfördraget. Ratificeringsprocessen avslutas formellt när president Vaclav Klaus har undertecknat fördraget. Klaus har emellertid uttalat att han inte skriver under förrän Irland genomfört sin folkomröstning.

På Irland har man bestämt att folkomröstningen om Lissabonfördraget ska genomföras den 2 oktober. Även den tyska författningsdomstolen, som prövat Lissabonfördragets överensstämmelse med tysk lagstiftning, har godkänt fördraget, om än med vissa förbehåll för lagändringar. Författningsändringarna gäller den tyska riksdagens möjligheter att medverka i beslutsprocessen som föreskrivs i fördraget. I Polen saknas liksom i Tjeckien, fortfarande presidentens underskrift, vilket är en förutsättning för att fördraget ska kunna antas.

²¹ För den som vill följa EU frågorna under det svenska ordförandeskapet och ta del av det svenska programmet, finns hemsidan för Sveriges ordförandeskap: <http://se2009.eu/>.

Arbetsrätt

Tjänstedirektivet

Det länge omstridda tjänstedirektivet²² ska vara genomfört i medlemsstaterna senast den 28 december 2009. För svensk del finns fortfarande en del frågetecken om hur direktivet ska genomföras.

Direktivet syftar till att skapa ett regelverk som bidrar till att utveckla tjänstesektorn.²³ Genom att undanröja nationella bestämmelser som innebär administrativa bördor och osäkerhet om vad som gäller vid gränsöverskridande handel och ersätta dessa med gemensamma regler, ska utvecklingen av tjänsteföretag främjas, samtidigt som konsumenterna får ett bättre utbud av tjänster till lägre priser.²⁴

Det första förslaget till direktiv som lades fram 2004 av den nederländske kommissionären Frits Bolkenstein utsattes för emellertid för hård kritik. Oron gällde särskilt direktivförslagets krav på tillämpningen av den så kallade ursprungslandsprincipen²⁵ som kritikerna menade kunde leda till social dumping och i synnerhet försämringar av arbetstagares villkor. Därtill fanns också en rädsla för att direktivet skulle driva fram

²² Det finns ett äldre EG-direktiv från 1992 också kallat tjänstedirektivet (92/50/EEG) om offentlig upphandling av tjänster, och som inte alls är så långtgående, till exempel om i vilket land de anställda ska anses vara anställda. Det som nu kallas tjänstedirektivet (2006/123/EC) har arbetats fram under ett antal år och antagits av EU 2006. Alla EU-länder är tvingade att anta det i sina parlament, senast i slutet av 2009.

²³ Tjänstesektorn står idag för cirka 75-80 procent av EUs samlade produktion, men av den totala handeln mellan EUs länder är endast 20-25 procent tjänstehandel. Tjänstesektorn ses därför som en outnyttjad resurs i perspektivet inre marknad och sysselsättning. Statistik visar att det är inom tjänstesektorn som merparten av nya arbetstillfällen skapats under 2000-talet. Graden av handelsintegration inom EU (mätt som andelen utrikeshandel av produktionen) för varusektorn är cirka 10 procent medan den endast är cirka 3,5 procent för tjänstesektorn. Eurostat yearbook, 2008.

Tjänstesektorn utgör även en betydande del av den svenska ekonomin. I Sverige är cirka 3,2 miljoner sysselsatta inom tjänstesektorn varav 1,8 miljoner i den privata sektorn. År 2007 uppgick den svenska tjänsteexporten till 420 miljarder kronor vilket gav ett överskott på 96,4 miljarder kronor. Cirka 52 procent av tjänsteexporten och 59 procent av importen sker till och från andra länder på den inre marknaden. Ds 2008:75 Genomförande av tjänstedirektivet.

²⁴ KOM 2004 (2) final: Tjänstesektorn är allestädes närvarande i den moderna ekonomin. Sammanlagt genererar tjänster nästan 70 procent av BNP och sysselsättning och har en stor potential att skapa tillväxt och sysselsättning. Fram till nu har tjänstesektorns tillväxtpotential inte kunnat utnyttjas fullt ut på grund av de många hinder som hämmar utvecklingen av tjänsteverksamhet mellan medlemsstater.

²⁵ Med ursprungslandsprincipen menas vanligtvis att de regler som gäller i det land där ett tjänsteföretag har sitt säte ska äga tillämpning på dess verksamheter i andra EU-länder.

konkurrensutsättning och privatisering av sociala tjänster, som till exempel sjukvård och undervisning. Efter att de två största grupperingarna i Europaparlamentet enats om ett helt omarbetat förslag kunde direktivet antas i december 2006.

Ursprungslandsprincipen är numera utbytt mot en princip om rätt att bedriva verksamhet i hela EU- och EES-området för tjänsteföretag som är etablerade i något medlemsland. Arbetsrättsliga frågor är helt undantagna från direktivets tillämpningsområde, liksom ett stort antal olika typer av tjänster och verksamheter.²⁶ Direktivet innehåller i övrigt bestämmelser om tillståndskrav, rättigheter för konsumenter och företag att köpa tjänster och om myndigheternas kontroll av tjänsteföretagen.

För svensk del har frågan uppkommit om den så kallade Filiallagen²⁷ är i överensstämmelse med direktivets bestämmelser. Bland annat krävs enligt lagen att det ska finnas en föreståndare, bosatt i Sverige med ansvar för näringsverksamheten.²⁸

Detta krav anser regeringen i sin departementspromemoria, Genomförande av tjänstedirektivet (Ds 2008:75), inte vara i överensstämmelse med direktivet. I promemorian föreslås att kravet på föreståndare slopas när det gäller företag som är etablerade inom EES området.²⁹ Därutöver har regeringen i en särskild promemoria föreslagit ett generellt undantag från kravet på filial för utländska företag etablerade inom EES-området

²⁶ Följande tjänster omfattas inte: Ekonomiska tjänster av allmänintresse, finansiella tjänster (dvs tjänster som banktjänster och tjänster som avser krediter, försäkringar och återförsäkringar, tjänstepensioner och individuellt pensionssparande, värdepapper, investeringsfonder och betalningar). Elektroniska kommunikationstjänster i de avseenden som regleras genom direktiven på området. Transporttjänster (även hamntjänster). Tjänster som tillhandahålls av bemanningsföretag. Hälso- och sjukvårdstjänster. Audiovisuella tjänster. Spelverksamhet. Verksamheter som har samband med myndighetsutövande. Vissa sociala tjänster (som rör subventionerat boende, barnomsorg och stöd till behovande). Privat säkerhetstjänster. Tjänster som tillhandahålls av officiellt utnämnda notarier och utmätningmän.

²⁷ Lag (1992:160) om utländska filialer,

²⁸ Lag (1992:160) om utländska filialer,
2 § Utländska företag skall bedriva sin näringsverksamhet i Sverige genom ett avdelningskontor med självständig förvaltning (filial). För näringsverksamhet som bedrivs i Sverige av utomlands bosatta svenska eller utländska medborgare skall det finnas en i Sverige bosatt föreståndare med ansvar för den här bedrivna verksamheten. Regeringen får för viss typ av verksamhet meddela föreskrifter om undantag från kravet på filial eller föreståndare, om iakttagande av detta krav inte bedöms nödvändigt för att tillgodose syftet med denna lag. Om det finns särskilda skäl, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, medge undantag från kravet på filial eller föreståndare.

²⁹ Direktivet anger i artikel 14 b att medlemsstater inte får ställa krav på att tjänsteleverantören, dess personal, aktie- eller andelsägare eller medlemmar i ledning och styrelse skall vara bosatta på landets territorium.

som endast tillfälligt bedriver näringsverksamhet i Sverige.³⁰ LO, TCO och Saco har i yttranden avstyrkt regeringens förslag med motiveringen att det är viktigt för att kollektivavtalsmodellen ska fungera att det finns en representant för näringsidkaren i Sverige som är behörig att förhandla om kollektivavtal.

Bemanningsdirektivet

Det så kallade bemanningsdirektivet³¹ ska genomföras i medlemsländerna senast den 5 december 2011. Direktivet syftar till att ge inhyrd personal samma rättigheter vad gäller lön, semester och mammaledighet som övriga anställda på arbetsplatsen. Under förhandlingarna 2008 bestämde sig den svenska regeringen att stödja förslaget först efter att möjligheten att göra nationella undantag och skydd för kollektivavtalslösningar tagits med i förslaget.

Arbetsmarknadsdepartementet arbetar för närvarande med att ta fram direktiv till en utredning om genomförandet av direktivet i Sverige.³²

³⁰ Promemoria Förordning om ändring i förordningen (1992:308) om utländska filialer. Regeringen avser att utnyttja det bemyndigande som finns intaget i filiallagen för att i förordningsform införa ett generellt undantag från kravet på filial för företag som endast tillfälligt bedriver verksamhet i Sverige. Det innebär bland annat att denna ändring inte behöver behandlas i riksdagen. Värt att notera är att byggtreprenader redan är undantagna från kravet på filial. Se § 3 Förordning (1992:308). Byggtreprenad som drivs under högst ett år omfattas inte av kravet på filial eller föreståndare. Direktivet anger i artikel 16.2 a att en medlemsstat inte får uppställa krav som innebär en skyldighet för tjänsteleverantören att vara etablerad inom landets territorium. (Problemet är att svensk lag inte gör skillnad på begreppen etablering av verksamhet och tillfällig verksamhet. Jämför begreppet "näringsverksamhet" i 2§ filiallagen).

³¹ Direktiv 2008/104 om arbetstagare som hyrs ut av bemanningsföretag. Direktivet har varit föremål för behandling inom den sociala dialogen. Arbetsmarknadens parter (på Europainivå) meddelade i maj 2001 att deras förhandlingar om arbete som utförs av uthyrd arbetskraft inte lett fram till något avtal. Mot bakgrund av Europeiska rådets strävan att ge ny stimulans åt Lissabonstrategin och rådets godkännande av principerna om flexicurity 2007 (som syftar till att uppnå jämvikt mellan flexibilitet och trygghet på arbetsmarknaden) kunde bemanningsdirektivet antas av Europaparlamentet och rådet i november 2008.

³² Arbetsmarknadsdepartementet har angivit att direktiven skulle presenteras under augusti 2009. Det kan noteras att direktivet medger en möjlighet för medlemsstaterna vid genomförandet av direktivet när det gäller lön att välja om principen om likabehandling inte ska omfatta arbetstagare, som är tillsvidareanställda hos ett bemanningsföretag och som fortsätter att uppbära lön under tiden mellan två uppdrag. Se artikel 5.2 i direktiv 2008/104.

EG-direktivet om sanktioner mot arbetsgivare

Regeringen beslutade den 25 juni att tillsätta en särskild utredare med uppdraget att föreslå hur direktivet om sanktioner mot arbetsgivare för tredjelandsmedborgare som vistas olagligt ska genomföras i svensk rätt.³³ Direktivet antogs i maj 2009 och ska vara genomfört senast den 20 juli 2011.

Syftet med direktivet är att motverka olaglig invandring till den Europeiska unionen. Genom direktivet åläggs medlemsstaterna att införa ett förbud för arbetsgivare att anställa tredjelandsmedborgare som saknar rätt att vistas på deras territorier eftersom sådan anställning kan bidra till en ökad olaglig invandring och snedvrیدا konkurrensen på arbetsmarknaden. Överträdelse av förbudet ska kunna medföra att arbetsgivare åläggs olika administrativa, finansiella och straffrättsliga sanktioner. Det rör sig om ett minimidirektiv och det finns därför möjligheter för medlemsstaterna att behålla eller införa strängare regler än de som följer av direktivet.

Lavalutredningen (forts. rapport 1:2009)

En lagrådsremiss med lagförslag som bygger på Lavalutredningen³⁴ väntas under hösten 2009. När det gäller målets handläggning i Arbetsdomstolen (AD), hölls huvudförhandling den 2 och 3 april. AD ska i målet bedöma det skadeståndskrav som framstälts av det lettiska företaget Laval mot Byggnads- och Elektrikerförbundet. En dom i målet kan dröja och kommer i vart fall inte före den 16 oktober då parterna i målet ska träffas för överläggningar.³⁵

Visstidsanställda (forts. rapport 1:2009)

Mot bakgrund av en anmälan från TCO har kommissionen skrivit till den svenska regeringen för att få klarhet om anställningsskyddet i LAS är förenligt med EG-rättens krav i det så kallade visstidsdirektivet³⁶.

Av regeringens svar till kommissionen framgår att regeringen inte avser att ändra de svenska reglerna. Det kan antas att brevväxlingen mellan regeringen och kommissionen kommer att fortsätta, samtidigt som möjligheten att kommissionen inleder ett förfarande mot Sverige vid EG-domstolen ökat.

³³ Direktiv 2009/52 om minimistandarder för sanktioner och åtgärder mot arbetsgivare för tredjelandsmedborgare som vistas olagligt.

³⁴ SOU 2008:123

³⁵ Lag och Avtal, ADs dom i Laval-målet dröjer, publicerad 2009-09-01.

³⁶ Direktiv 1999/70. Direktivet har till syfte att genomföra det ramavtal om visstidsarbete som ingåtts mellan arbetsmarknadens parter på europainivå.

Arbetstidsdirektivet (forts. rapport 1:2009)

Förhandlingarna mellan rådet och Europaparlamentet avslutades den 28 april utan att någon överenskommelse nåtts. I och med detta fortsätter det nuvarande arbetstidsdirektivet att gälla. För att arbetstidsdirektivet ska kunna ändras krävs att kommissionen lägger ett nytt förslag.

Arbetstagarinflytande

Europeiska företagsråd (forts. rapport 1:2009)

Den 6 maj antogs det nya direktivet om företagsråd.³⁷ Direktivet syftar till att uppdatera och förbättra den befintliga lagstiftningen och innebär bland annat att innebörden i begreppen information och samråd förtydligats och att rådets uppgifter ska relatera till gränsöverskridande frågor. Vidare har bestämmelser om sambandet mellan information och samråd på gränsöverskridande och nationell nivå samt om omförhandling av avtalet om företagsråd vid omstruktureringar införts. Direktivet ska genomföras i medlemsländerna senast den 5 juni 2011.³⁸

³⁷ Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/38 om inrättande av ett europeiskt företagsråd eller ett förfarande i gemenskapsföretag för information till och samråd med arbetstagare.

³⁸ Det gamla direktivet 94/45 har införlivats genom lag SFS (1996:359).